

Przesłanki zatrzymania sprawcy przemocy w rodzinie na podstawie art. 15a ustawy o Policji po nowelizacji

Grounds for Detention of the Perpetrator of Domestic Violence Pursuant to Amended Art. 15a of the Police Act

The author presents issues related to the police detention of the perpetrator of domestic violence, referred to in Art. 15a of the Police Act after its amendment in 2020. The author analyzes the structure and nature of the substantive premise justifying the actual Police Act consisting in a short-term deprivation of liberty of the perpetrator of domestic violence in order to isolate the perpetrator from victims. Subsequently, the author examines the evidence elements of this premise, such as the fact of domestic violence and a direct threat to human life as well as the assessment of the risk of threat to human life or health in order to determine the legitimacy of detention.

Krzysztof Woźniewski

*doktor habilitowany nauk prawnych
profesor Uniwersytetu Gdańskiego*

ORCID – 0000-0001-9502-8521

Słowa kluczowe:

przemoc, przemoc rodzina, rodzina zagrożenia dla życia lub zdrowia, zagrożenia dla życia lub zdrowia zatrzymanie, zatrzymanie policja

Keywords:

violence, violence family, family threat to human life or health, threat to human life or health arrest, arrest police, police

<https://doi.org/10.36128/priv.vi36.278>

Institucja policyjnego zatrzymania sprawcy przemocy w rodzinie w polskim systemie prawa została wprowadzona w 2010 r. poprzez dodanie do ustawy z dnia 6 kwietnia o Policji¹ przepisu art. 15a oraz art. 244 § 1a i § 1b do kodeksu postępowania karnego². Pierwszy ze wskazanych przepisów w swym pierwotnym brzmieniu stanowił, że

- 1 Tekst jedn. Dz. U. z 2020 r., poz. 360 z późn. zm.; dalej u.POL.
- 2 Zob. odpowiednio art. 4 i art. 6 ustawy z dnia z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2010 r., Nr 125, poz. 842) z dniem 1 sierpnia 2010 r.

funkcjonariusz Policji ma prawo zatrzymania sprawców przemocy w rodzinie stwarzających bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego w trybie określonym w art. 15 u.POL., podczas gdy drugi wprowadzał do systemu polskiego prawa karnego procesowego dodatkową szczególną podstawę zatrzymania procesowego w związku z pojawieniem się uzasadnionego przypuszczenia, że sprawca popełnił przestępstwo z użyciem przemocy na szkodę osoby wspólnie zamieszkującej, a zachodzi obawa, że ponownie popełni przestępstwo z użyciem przemocy wobec tej osoby, zwłaszcza gdy popełnieniem takiego przestępstwa grozi (art. 244 § 1a k.p.k.). Wprowadzenie pierwszego realnego środka izolacji sprawcy przemocy w rodzinie należy uznać oczywiście za jak najbardziej pożyteczne, albowiem, jak wskazywano w uzasadnieniu ówczesnego projektu, chodzi między innymi o ułatwienie i usprawnienie możliwości zapewnienia bezpieczeństwa ofiarom przemocy w rodzinie poprzez łatwiejszą izolację sprawców przemocy od osób pokrzywdzonych oraz wzmocnienie roli policji, której funkcjonariusze powinni mieć uprawnienia pozwalające na natychmiastowe i rzeczywiste przerwanie przemocy i zapewnienie bezpieczeństwa pokrzywdzonym poprzez nakaz izolacji sprawców³. Po dziesięciu latach obowiązywania instytucji policyjnego zatrzymania sprawcy przemocy w rodzinie okazało się, że to rozwiązanie nie jest optymalne z punktu widzenia jego funkcji i w 2020 r. przy okazji nowelizacji kodeksu postępowania cywilnego zmodernizowano przepis art. 15a u.Pol. w kierunku wzmocnienia tej instytucji⁴.

Problematyka zatrzymań porządkowych jak się wydaje leży nieco na poboczu zainteresowań nauki prawa karnego procesowego a przecież każde zatrzymanie niezależnie od jego rodzaju oznacza wkroczenie organów państwa w sferę konstytucyjnie chronionych praw i wolności obywatelskich (art. 41 Konstytucji) a także w prawo człowieka do wolności i bezpieczeństwa osobistego uregulowanego w art. 5 ust. 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, co jest równoznaczne z obowiązkiem organów władzy państwowej do baczenia, że każde pozbawienie lub ograniczenie wolności może nastąpić tylko na zasadach i w trybie określonych w ustawie

-
- 3 Zob. Uzasadnienie do poselskiego projektu zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Druk sejmowy nr 1789 Sejmu VI kadencji), 6.
  - 4 Zob. art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 30 kwietnia 2020 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2020 r., poz. 956) z datą wejścia w życie w dniu 30 listopada 2020 r.). Obok precyzyjniejszego określenia przesłanek zatrzymania policyjnego sprawcy przemocy w rodzinie w nowelizacji tej dodano nowy instrument w postaci policyjnego nakazu natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia, który zastępuje na odrębne opracowanie.

z gwarancją kontroli w zakresie zasadności i legalności jego użycia. Korzystając z okazji, jaką jest wspomniana nowelizacja ustawy o Policji w zakresie zatrzymania sprawcy przemocy w rodzinie, warto pochylić nad tą instytucją wprowadzoną, jak to już wyżej zaznaczono, do polskiego systemu prawa w 2010 r. Policyjne zatrzymanie sprawcy przemocy w rodzinie w pierwotnym brzmieniu odsyłało wprost do art. 15 u.POL., przesądzając tym samym poniekąd charakter prawny tego zatrzymania jako tzw. zatrzymania porządkowego (prewencyjnego⁵) różniącego się od zatrzymania procesowego regulowanego przepisami art. 244 -248 k.p.k., którego cel jest związany z celami postępowania karnego, podczas gdy celem zatrzymania porządkowego jest – zgodnie z art. 15 ust. 1 pkt 3 u.POL. – zatrzymanie osób stwarzających w sposób oczywisty bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego, a także dla mienia, przy czym zatrzymanie osoby może być zastosowane wówczas, gdy inne środki okazały się bezcelowe lub nieskuteczne (ust.3 przywołanego przepisu)⁶. W literaturze wyrażono trafny pogląd odnośnie do zakresu odwołania do art. 15 u.Pol. wskazanego w art. 15a *in fine* obejmującego

-
- 5 Zatrzymanie to w piśmiennictwie jest również określane jako zatrzymanie pozaprosesowe zob. np. Hanna Paluszkiwicz Katarzyna Dudka, *Postępowanie karne* (Warszawa: Wolters Kluwer, 2021), 361; Radosław Koper, [w:] Radosław Koper, Kazimierz Marszał, Jarosław Zagrodnik, Kazimierz Zgryzek, *Proces karny* (Warszawa: Wolters Kluwer, 2019), 426; Ryszard A. Stefański, Stanisław Zabłocki, [w:] Ryszard A. Stefański, Stanisław Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego. Tom II. Komentarz do art. 167-296* (Warszawa: Wolters Kluwer, 2019), art. 244; Piotr Hofmański, Ewa Sadzik, Kazimierz Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 1-296*, t. I (art. 244; Legalis).
- 6 Tomasz Grzegorzcyk zatrzymania dokonywane na podstawie ustawowo określonych szczególnych powodów, a niemające związku z konkretnym postępowaniem, określa jako zatrzymania pozaprosesowymi lub porządkowymi – idem, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz* (Kraków: Zakamycze, 2003), 625-626. Mimo że w piśmiennictwie karno-procesowym zaprezentowano jeszcze kilka określeń tego rodzaju zatrzymań np. „inne jeszcze rodzaje zatrzymań” – Janusz Tylman, [w:] Tomasz Grzegorzcyk, Janusz Tylman: *Polskie postępowanie karne* (Warszawa: LexisNexis Polska, 2014), 661; „osobne rodzaje zatrzymań” – Krzysztof Woźniewski: *Prawo karne procesowe. Zarys instytucji* (Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2005), 73; czy „kryminalistyczne zatrzymanie osoby” – Stanisław Pikulski, Krystyna Szczechowicz, *Zatrzymanie i tymczasowe aresztowanie w świetle praw i wolności obywatelskich* (Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, 2004), 40-43. Za przyjęciem w nauce procesu karnego określenia „zatrzymania pozaprosesowe” zdecydowanie opowiedział się Łukasz Cora,

przepisy dotyczące tylko zatrzymania, tj. przyznające osobom zatrzymanym uprawnienia przewidziane dla osoby zatrzymanej w obowiązującym kodeksie postępowania karnego wraz ze wspomnianą już subsydiarnością tego środka przymusu, ograniczenia okazywania, fotografowania lub daktyloskopowania takiej osoby tylko wtedy, gdy jej tożsamości nie można ustalić w inny sposób, oraz obowiązku niezwłocznego jej poddania – w razie uzasadnionej potrzeby – badaniu lekarskiemu lub udzieleniu jej pierwszej pomocy medycznej⁷. Natomiast w przeciwieństwie do przesłanki zwykłego zatrzymania policyjnego na podstawie art. 15 ust. 1 pkt 3 u.POL w postaci stwarzania swym zachowaniem przez osobę podlegającą zatrzymaniu bezpośredniego zagrożenia dla życia lub zdrowia ludzkiego czy mienia, to w przypadku zatrzymania sprawców przemocy za wystarczającą uznawano uzasadnione przypuszczenie, że zagrożenie takie jest realne⁸.

Przechodząc do analizy struktury przesłanek zastosowania powyższej formy zatrzymania porządkowego uprawnienie Policji w dotychczasowym kształcie obowiązujące przez dekadę uległo znaczącemu rozbudowaniu. W znowelizowanym ustępie pierwszym art. 15a ujęto znacznie precyzyjniej podstawę zatrzymania osoby „przemocowej” poprzez wyraźne odwołanie się do definicji przemocy domowej określonej w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 29 lipca 2005 r. (Dz. U. z 2020 r. poz. 218 i 956), aczkolwiek na tle poprzednio obowiązującego brzmienia tego przepisu związek z powyższą definicją przemocy również nie budził wątpliwości⁹. Ponadto,

---

„O pojęciu pozaprocesowego zatrzymania osoby” *Państwo i Prawo*, nr 3 (2008): 72-82.

- 7 Ryszard A. Stefański, „Zatrzymanie sprawcy przemocy w rodzinie” *WPP*, nr 4 (2010): 51.
- 8 Zuzanna Gądzik, [w:] Łukasz Czebotar, Adam Łyżwa, Aneta Michałek, Anna Świerczewska-Gąsiorowska, Mirosław Tokarski, *Ustawa o Policji. Komentarz* (Warszawa: Wolters Kluwer, 2015), art. 15(a).
- 9 Ibidem. Zob. także Wojciech Kotowski, [w:] *Ustawa o Policji. Komentarz*, wyd. 4, LEX/el. 2021, art. 15(a). Przypomnijmy, iż myśl art. 2 pkt 2 przywołanej ustawy przez przemoc w rodzinie - należy rozumieć jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób najbliższych w rozumieniu art. 115 § 11 k.k. tj. jest małżonka, wstępnych, zstępnych, rodzeństwa, powinowatych w tej samej linii lub stopniu, osób pozostających w stosunku przysposobienia oraz jej małżonka, a także osób pozostających we wspólnym pożyciu, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.

w związku z faktem, że czynność zatrzymania dla swej prawidłowości wymaga zasadności ustawodawcy wprowadził narzędzie pozwalające funkcjonariuszowi Policji stwierdzić, czy zatrzymanie *in concreto* rzeczywiście jest zasadne, zwłaszcza że jedną z podstaw sądowej kontroli prawidłowości zatrzymania jest jego zasadność (zob. uwagi dalej). Przepis art. 15a ust.2 wskazuje przykładowy katalog (na co wskazuje zastrzeżenie ustawowe „w szczególności”) kryteriów oceny wystąpienia ryzyko bezpośredniego zagrożenia dla życia lub zdrowia ludzkiego, odrębnie dla osoby dorosłej i dziecka. Wśród wskazanych w punktach 1-13 okoliczności możemy wyróżnić z jednej strony okoliczności ogólne o charakterze przedmiotowym takie jak informacje o aktach przemocy fizycznej w rodzinie (ust. 1 pkt 1), informacje od członków zespołów interdyscyplinarnych oraz grup roboczych, o których mowa w art. 9c ust. 1 pkt 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (ust.1 pkt 11) oraz informacje o dotychczas stosowanej przemocy lub prowadzonych postępowaniach wobec osoby stosującej przemoc w związku z użyciem przemocy (ust. 1 pkt 10), a z drugiej strony okoliczności szczegółowe o charakterze podmiotowym związane bądź z osobą sprawcy przemocy (art. 15a, ust. 2, pkt 6-9 oraz 12u.POL) bądź okoliczności związane z ofiarą przemocy w rodzinie (art. 15a, ust.2, pkt 2-5 oraz 13 u.POL).

Dalej, w grupie okoliczności podmiotowych możemy wyróżnić również dwie podgrupy. Do pierwszej z nich zatem można zaliczyć: 1) zaburzenia psychiczne osoby stosującej przemoc w rodzinie, b) stan takiej osoby podczas interwencji policyjnej związany z użyciem, nadużywaniem lub uzależnieniem od alkoholu, środków odurzających lub substancji psychotropowych, środków zastępczych lub nowych substancji psychoaktywnych, 3) kierowanie przez taką osobę gróźb użycia przemocy ze skutkiem bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia, 4) dostęp do niebezpiecznego narzędzia lub broni, 5) informacje o próbach targnięcia się na własne życie lub życie osób wspólnie zamieszkujących przez osobę stosującą przemoc, w związku ze stosowaniem przez nią przemocy.

Do drugiej grupy okoliczności szczególnych uzasadniających ryzyko bezpośredniego zagrożenia dla życia lub zdrowia ludzkiego omawianym rodzajem przemocy związanych z osobą pokrzywdzonego zaliczyć możemy: 1) wiek osoby dotkniętej przemocą w rodzinie, 2) stan ciąży kobiety, wobec której jest stosowana omawiana przemoc, 3) niepełnosprawność osoby dotkniętej przemocą w rodzinie¹⁰, 4) stan zależności osoby dotkniętej przemocą

---

10 Niepełnosprawność w rozumieniu art. 2 pkt 10 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2020 r. poz. 426, 568 i 875) oznacza trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy.

w rodzinie od osoby stosującej tę przemoc ze względu na stan zdrowia lub jej zaburzenia psychiczne, 5) informacje o próbach targnięcia się na własne życie przez osobę dotkniętą przemocą w rodzinie w związku ze stosowaniem tej przemocy.

Jak już wyżej zaznaczono wykaz okoliczności uzasadniających istnienie stanu ryzyka bezpośredniego zagrożenia dla życia lub zdrowia ludzkiego nie ma charakteru zamkniętego. Jednakże funkcjonariusz Policji, po otrzymaniu wezwania do interwencji w zdarzeniu o charakterze rodzinnym teoretycznie na miejsce zdarzenia powinien się stawić wyposażony w zespół informacji obejmujący co najmniej informację o zachowaniu osoby wyczerpującej elementy definicji przemocy w wyżej podanym ustawowym rozumieniu. A nie jest to definicja najbardziej udana z logicznego punktu widzenia, na co zwracano uwagę w toku prac nowelizacyjnych w 2010 r. Leszek Bosek, analizując istotę definicji przemocy w rodzinie przyjmowaną w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie jako jednorazowe działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste [...] w szczególności narażający te osoby na niebezpieczeństwo [...], stwierdził po pierwsze, jej wadliwość z uwagi na łączenie naruszenia praw z naruszeniami dóbr osobistych a obie te kategorie definicja ta bezpodstawnie – zdaniem Boska – utożsamia z samymi zagrożeniami albowiem z punktu widzenia logiki jest jasne, że nie można definiować naruszenia dobra osobistego pojęciem zagrożenia dobra osobistego, co wynika z art. 24 k.c., w którym najpierw jest mowa o ochronie przed zagrożeniem dóbr osobistych cudzym działaniem (zdanie pierwsze), a następnie dopiero o ochronie przed naruszeniem, ale nigdy przed naruszeniem, które jest zagrożeniem (sic!) oraz po drugie – przeładowanie kategoriami o niejasnym znaczeniu, które mogą mieć przecinające się zakresy, albowiem „trudno wyjaśnić, na czym ma polegać np. »szkoda psychiczna«, która nie wywoływałaby „krzywdy moralnej”. Błędem legislacyjnym jest w ogóle użycie tych pojęć, gdyż są one nieznanne językowi prawnemu (mówi się albo o „krzywdzie” albo ogólnie o „szkodzie”)¹¹.

Niemniej jednak, pomimo tych wad definicja w tym kształcie obowiązuje do dzisiaj a najnowsza nowelizacja nie posłużyła za okazję do jej dopracowania pod względem logicznym. Na niejasność pojęciową użytych w tej definicji wyrażen zwraca nie bez racji uwagę również Sylwia Spurek, która odnosząc się do elementu omawianej definicji w postaci umyślności zachowania „przemocowego”, wyraziła wątpliwość co do jego sensu prawnego w kontekście prawa karnego materialnego, twierdząc w swoim Komentarzu, że „nie jest jasne, czy projektodawcy mieli tu na myśli fakt, że przemoc stanowi

11 Zob. Leszek Bosek, *Opinia na temat legislacyjnej spójności oraz zgodności z Konstytucją RP projektu ustawy o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw (druk 2776)*. <https://orka.sejm.gov.pl/rexdomk6.nsf/Opdodr?OpenPage&nr=1698>.

zachowanie zamierzone, czy też chodziło o pojęcie winy umyślnej, o którym mowa w art. 9 § 1 k.k., stanowiącym, że czyn zabroniony popełniony jest umyślnie, jeżeli sprawca ma zamiar jego popełnienia, tj. chce go popełnić albo, przewidując możliwość jego popełnienia, godzi się na to. Ten drugi wniosek nie wydaje się jednak oczywisty, skoro przemoc w rodzinie nie jest *expressis verbis*, o czym niżej, przestępstwem określonym w Kodeksie karnym¹². Wydaje się jednak, że koncepcja winy umyślnej, rozumianej analogicznie w prawie karnym materialnym i prawie cywilnym, ma zastosowanie – *mutatis mutandis* – również w kontekście pojęcia przemocy w rodzinie przyjętej w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

W każdym razie na gruncie przepisów o zatrzymaniu na podstawie art. 244 §1a i §1b k.p.k. oraz Uchwały SN z dnia 23 października 2002 r. (I KZP 33/02, OSNKW 2002, nr 11-12, poz. 93) należy przyjąć, iż w przypadku zachowań sprawców przy użyciu przemocy mamy do czynienia nie tylko z przestępstwami, których ustawowym znamieniem jest przemoc lub groźba jej użycia, lecz również na zasadzie podobieństwa, o której mowa w art. 115 § 3 k.p.k. w przypadku przestępstw, gdy ani przemoc, ani groźba jej użycia nie należą do ustawowych znamion danego przestępstwa. W tezie przywołanej wyżej uchwały Sądu Najwyższego stwierdza się wyraźnie, że należy przyjmować podobieństwo przestępstw także wtedy, gdy zastosowana przemoc lub groźba jej użycia pozostają poza zakresem znamion popełnionych przestępstw, ale faktycznie zostały one zrealizowane w warunkach wystąpienia takiego sposobu działania, który powinien być objęty opisem przypisanego sprawcy czynu¹³. Na marginesie wydaje się, że propozycja definicji przemocy

-
- 12 Sylwia Spurek, [w:] *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Komentarz*, wyd. 4 (Warszawa: Wolters Kluwer, 2019), art. 2. <https://sip.lex.pl/#/commentary/587241541/584025/spurek-sylwia-przeciwdzialanie-przemocy-w-rodzinie-komentarz-wyd-iv?cm=URELATIONS>. [dostęp: 04.06.2021]. Więcej na temat pojęcia przemocy w rodzinie w kontekście międzynarodowym zob. również: Piotr Kruszyński, Katarzyna Właźlak, „Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie na tle porównawczym”, *Prokuratura i Prawo*, nr 5 (2017): 37-55.
- 13 Zob. także Stefański, *Zatrzymanie sprawcy*, 57. W praktyce oznacza to, że kryterium oceny zachowania sprawy pod kątem przemocy jest sposób realizacji przestępstwa a nie przemoc jako jedno ze znamion a tym samym pozwala na objęcie tym zakresem każde przestępstwo popełnione z użyciem przemocy (ibidem oraz Ryszard A. Stefański, „Środek karny nakazu opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym” *Prokuratura i Prawo*, nr 2 (2011): 13; idem, „Środek zapobiegawczy nakazu opuszczenia lokalu mieszkalnego wspólnie z pokrzywdzonym”, *WPP*, nr 3 (2010): 82-83; Krystyna Witkowska, „Gwarancje zatrzymanego” *Prokuratura i Prawo*, nr 9 (2011): 87; Katarzyna Dudka, [w:]

w ujęciu Andrzeja Marka¹⁴ wydaje się najpełniej korespondować z „duchem” definicji z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie i może być bardzo pomocnym narzędziem kwalifikowania konkretnych zachowań jako zachowań „przemocowych”. W literaturze przedmiotu na gruncie przepisu art. 244 § 1a k.p.k. wyrażono pogląd, zgodnie z którym pojęcie przemocy w rodzinie należy odnosić nie tylko do przestępstw przeciwko rodzinie i opiece, ale również do przestępstwa skierowane przeciwko: życiu i zdrowiu (rozdział XIX k.k.), przeciwko wolności (rozdział XXIII k.k.), wolności seksualnej i obyczajności (rozdział XXV k.k.) czy wymierzone przeciwko czci i nietykalności cielesnej (rozdział XXVII k.k.).¹⁵

Drugim elementem materialnej przesłanki zatrzymania na podstawie art. 15a u.POL jest rodzina w rozumieniu art. 2 pkt ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, zgodnie z którą przez członka rodziny rozumieć osobę najbliższą w rozumieniu art. 115 § 11 k.k. (tj. małżonka, wstępnych, zstępnych, rodzeństwo, powinowatych w tej samej linii lub stopniu, osoby pozostające w stosunku przysposobienia oraz ich małżonkowie,

---

Małgorzata Janicz, Cezary Kulesza, Jarosław Matras, Hanna Paluszkiewicz, Barbara Skowron, Katarzyna Dudka, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 244*, wyd. 2 (Warszawa: Wolters Kluwer, 2020). <https://sip-1lex-1pl-1ze0y2uir0045.hansolo.bg.ug.edu.pl/#/commentary/587774878/629645/dudka-katarzyna-red-kodeks-postepowania-karnego-komentarz-wyd-ii?cm=URELATIONS>. [dostęp: 04.06.2021]; Hubert Skwarczyński, „Komentarz do art. 244 k.p.k.”, [w:] *Kodeks postępowania karnego*, t. I-II, *Komentarz*, red. Dariusz Drajewicz (Warszawa: C. H. Beck, 2020). <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi3damrugmztoojooobqalrvgi2dgnzwwgi3a>. Zob. też Spurek, [w:] *Przeciwdziałanie*.

- 14 Według tego autora przemocą jest takie oddziaływanie środkami fizycznymi, które przez oddziaływanie na procesy motywacyjne ofiary ma na celu ukierunkowanie jej decyzji w pożądanym przez sprawcę kierunku lub przełamanie jej oporu będącego przejawem decyzji woli przeciwnej zamiarom sprawcy (*vis compulsiva*) albo też wyeliminowanie z góry możliwości podjęcia takiej decyzji woli czy też jej przejawienia będącego efektem oporu (*vis absoluta*) - tak: Andrzej Marek, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 5 (Warszawa: C. H. Beck, 2010), art. 115. <https://sip.lex.pl/#/commentary/587269659/59799/marek-andrzej-kodeks-karny-komentarz-wyd-v?cm=URELATIONS>. [dostęp: 04.07.2021]. Co więcej w pewnych wypadkach przemoc może być realizowana w postaci zaniechania, w szczególności gdy się uwzględni to, że realizacja taka może przybrać nie tylko formę *vis absoluta*, ale i *vis compulsiva* (wyrok SN z 6 września 1994 r., II KRn 159/94, OSNKW 1994, nr 9-10, poz. 61).

- 15 Skwarczyński, „Komentarz”.

osoby pozostające we wspólnym pożyciu), a także inne osoby wspólnie zamieszkujące lub gospodarujące. Podobnie jak definicja przemocy w rodzinie tak i ta definicja poprzez dodanie do jej zakresu dodatkowe osoby spoza zakresu art. 115 § 11 k.k., aczkolwiek poniekąd zrozumiałe, w praktyce może stwarzać wątpliwości interpretacyjne w kwestii ustalenia podmiotów, wobec których może być zastosowane porządkowe zatrzymanie policyjne o charakterze przemocowo-rodzinnym. Wystarczy przypomnieć jak wiele trudności interpretacyjnych przysparzał zwrot „osoby pozostające we wspólnym pożyciu” do czasu podjęcia stosownej uchwały interpretacyjnej przez SN w dniu 25 lutego 2016 r., w której ustalono ostatecznie, że powyższy zwrot zawarty w art. 115 § 11 k.k. określa osobę, która pozostaje z inną osobą w takiej relacji faktycznej, w której pomiędzy nimi istnieją jednocześnie więzi duchowe (emocjonalne), fizyczne oraz gospodarcze (wspólne gospodarstwo domowe), przy czym ustalenie istnienia takiej relacji, tj. „pozostawania we wspólnym pożyciu”, jest możliwe także wtedy, gdy brak określonego rodzaju więzi jest obiektywnie usprawiedliwiony, a odmienność płci osób pozostających w takiej relacji nie jest warunkiem uznania ich za pozostających we wspólnym pożyciu w rozumieniu art. 115 § 11 k.k.¹⁶. W piśmiennictwie na trudności związane z określeniem kręgu potencjalnych podmiotów stanowiących

---

16 Zob. Uchwała SN 7 sędziów z dnia 25 lutego 2016 r. I KZP 20/15 Wykładnia zwrotu „osoba pozostająca we wspólnym pożyciu”, OSNKW 2016, z. 3, poz. 19 wraz z głosami aprobowanymi: Popiel Mateusz, Tokarska Magdalena, „Glosa do uchwały SN z dnia 25 lutego 2016 r., I KZP 20/15” *Palestra*, nr 1-2 (2017): 170-173; Daniluk Paweł, „Glosa do uchwały SN z dnia 25 lutego 2016 r., I KZP 20/15” *Palestra*, nr 1-2 (2017): 156-161; Julia Nowak, „Karne prawo – zakres pojęcia »osoba pozostająca we wspólnym pożyciu« zawartego w art. 115 § 11 kodeksu karnego. Glosa do uchwały SN z dnia 25 lutego 2016 r., I KZP 20/15” *OSP*, nr 4 (2017): 32; Dorota Chorążewicz, Tomasz Snarski, „Brak odmienności płci a wspólne pożycie. Glosa do uchwały SN z dnia 25 lutego 2016 r., I KZP 20/15” *Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa*, nr 3 (2016): 82-92; A. Skowron, „Pojęcie »wspólnego pożycia« w rozumieniu art. 115 § 11 k.k. Glosa do uchwały SN z dnia 25 lutego 2016 r., I KZP 20/15”, *LEX/el.* 2016 oraz głosami krytycznymi: Jacek Kędzierski, „Glosa do uchwały SN z dnia 25 lutego 2016 r., I KZP 20/15” *Palestra*, nr 1-2 (2017): 162-169; Tymoteusz Zych, „Karne prawo – zakres pojęcia »osoba pozostająca we wspólnym pożyciu« zawartego w art. 115 § 11 k.k. Glosa do uchwały SN z dnia 25 lutego 2016 r., I KZP 20/15” *OSP*, nr 12 (2017): 128.

desygnaty określił osoby wspólnie zamieszkujące lub gospodarujące również zwracano uwagę¹⁷.

Kolejną przesłanką upoważniającą funkcjonariusza Policji do dokonania zatrzymania porządkowego sprawcy w związku z przemocą w rodzinie jest wytworzenie – poprzez odwołanie się właśnie do przemocy – stanu bezpośredniego zagrożenia dla życia lub zdrowia ludzkiego. Ryszard A. Stefański trafnie zauważył, że krąg osób zagrożonych przemocą nie ogranicza się wyłącznie do członków rodziny¹⁸. Należy podkreślić, że nie chodzi tutaj o każdy przejaw przemocy, ale tylko taki, który stwarza stan bezpośredniego zagrożenia dla życia lub zdrowia ludzkiego. Taki przynajmniej wniosek wynika z wykładni językowej art. 15a u.Pol. Problem w kontekście zasadności omawianego zatrzymania może się pojawić już w przypadku naruszenia nietykalności cielesnej, która stanowi wszakże przykład bezpośrednio fizycznego oddziaływania na człowieka, ale nie stwarzająca stanu zagrożenia w rozumieniu powyższego przepisu.

Ustawodawca wyposażył funkcjonariusza w przykładowy wykaz okoliczności faktycznych, które w przypadku ich stwierdzenia w wyniku ustaleń własnych lub informacji pochodzących od podmiotów wskazanych w tymże ustępie, pozwolą na ocenę dokonanej czynności faktycznej jako zasadnej. Kryterium zasadności zatrzymania jako oceny prawidłowości tej czynności zostanie spełnione właśnie w przypadku stwierdzenia okoliczności wskazanych w art. 15a ust. 2 pkt 1-14 u.POL.

Wprowadzając wspomniany katalog okoliczności faktycznych uzasadniających dokonanie zatrzymania sprawcy przemocy niewątpliwie uczyniono znaczący krok naprzód, albowiem wskazane okoliczności faktyczne rzeczywiście odnoszą się do najczęściej mogących wystąpić w praktyce. Co więcej, w celu sformalizowania oceny ryzyka bezpośredniego zagrożenia dla życia lub zdrowia ludzkiego oprócz obowiązkowego sporządzenia protokołu zatrzymania obligatoryjnym jego załącznikiem ma być tzw. kwestionariusz szacowania ryzyka zagrożenia życia lub zdrowia (art. 15a ust. 3 u.POL.)¹⁹.

17 Stefański, *Zatrzymanie sprawcy*, 4. Zob. też szczegółowe rozważania Spurek odnośnie zakresu podmiotów objętych definicją członka rodziny z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Sylwia Spurek, *Komentarz do art. 2*. <https://sip.lex.pl/#/commentary/587241541/584025/spurek-sylwia-przeciwdzialanie-przemocy-w-rodzinie-komentarz-wyd-iv?cm=URELATIONS>. [dostęp: 04.07.2021].

18 Stefański, *Zatrzymanie sprawcy*, 55.

19 Przepis ust. 3 art. 15 u.Pol. dodany został w art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 14 sierpnia 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach dotyczących wsparcia służb mundurowych nadzorowanych przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych, o zmianie ustawy o Służbie Więziennej oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2020.1610). Jak podano w Uzasadnieniu

Wzór powyższego kwestionariusza znalazł się w Rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 26 listopada 2020 r. w sprawie wydawania nakazu natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazu zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia wydanego na podstawie art. 15ac ust. 2 u.POL (Dz. U. z 2020 r. poz. 2105). Kwestionariusz składa się z dwóch części A zawierający pytania dotyczące przemocy wobec osób dorosłych oraz części B odnoszący się do przemocy wobec dzieci. Kwestionariusz szacowania ryzyka zagrożenia życia lub zdrowia ludzkiego służący, między innymi, stwierdzeniu zasadności zatrzymania, o którym mowa w art. 15a ust. 1 u.Pol. z prawnowodowego punktu widzenia stanowi dokument, na który składają się oświadczenia wiedzy osób uczestniczących w zdarzeniu, ale składanych poza formalnym przesłuchaniem, a o którym to zdarzeniu informacja (niezależnie od źródła tej informacji) jest podstawą podjęcia omawianych czynności. Prawdziwości – a nie sposób wykluczyć pomówienia – udzielanych odpowiedzi na bardzo szczegółowe pytania kwestionariusza²⁰ dokonuje funkcjonariusz Policji wypełniający kwestionariusz i stanowią one podstawę wykazania zaistnienia faktu przemocy w rodzinie dla potrzeb dokonania czynności zatrzymania. Postulat wysunięty w piśmiennictwie, aby czynności zatrzymania sprawy przemocy w rodzinie dokonywali funkcjonariusze dysponujący odpowiednią wiedzą, doświadczeniem i umiejętnościami należy uznać za jak najbardziej słuszny²¹, zwłaszcza że takie sytuacje nabrzmiały są negatywny-

---

do projektu „zmiany w ustawie o Policji wprowadzone na podstawie ustawy z dnia 30 kwietnia 2020 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw mają na celu uzupełnienie braku odpowiedniego przepisu materialnego odnoszącego się do kwestionariusza szacowania ryzyka zagrożenia życia lub zdrowia ludzkiego”. Zob. też krytyczne uwagi na ten temat Wojciech Kotowski [w:] *Ustawa o Policji. Komentarz*, wyd. 4, LEX/el. 2021, art. 15(a).

20 Przykładowo, czy doszło do aktów przemocy z użyciem niebezpiecznego narzędzia lub gróźb użycia przemocy, Czy osoba stosująca przemoc w rodzinie groziła osobie dotkniętej przemocą w rodzinie zabójstwem, czy osoba dotknięta przemocą w rodzinie obawia się o własne życie, czy osoba dotknięta przemocą w rodzinie uważa, że osoba stosująca przemoc w rodzinie jest zdolna do jej zabójstwa, czy doszło do duszenia? Następnie w kwestionariuszu znajduje się następujące polecenie pod adresem funkcjonariusza Policji o treści: Jeżeli udzielono pozytywnej odpowiedzi choć na 1 z 3 pytań, odizoluj osobę stosującą przemoc w rodzinie: rozważ zatrzymanie, a bezpośrednio po zwolnieniu osoby, wydaj nakaz lub zakaz (sic!). Kwestionariusz w części A obejmuje 12 pytań a w części B pytań jest 13.

21 Kotowski, [w:] *Ustawa o Policji*, art. 15(a).

mi emocjami, a profesjonalna postawa funkcjonariusza Policji wyposażonego również w wiedzę pochodzącą od np. od doświadczonych członków zespołów interdyscyplinarnych oraz grup roboczych pozwoli zastosować wymieniony środek izolacji sprawcy przemocy w rodzinie od osób nią zagrożonych w sposób trafny.

Funkcjonariusz policji odbierający oświadczenia wiedzy od osób, którym zadawał pytania zawarte w kwestionariuszu powinien je oceniać tak jak każde inne oświadczenie wiedzy mające znaczenie dowodowe, czyli zgodnie z zasadą swobodnej oceny dowodów (art. 7 k.p.k.), czyli z uwzględnieniem wiedzy, prawidłowego rozumowania oraz – w tym wypadku nie do przecenienia – doświadczenia życiowego. Udzielone odpowiedzi w kwestionariuszu zweryfikowane przez funkcjonariusza sporządzającego protokół zatrzymania i kwestionariusz pozwolą wykazać istnienie minimalnego standardu dowodowego, jakim w przypadku zatrzymania sprawcy przemocy w rodzinie jest uzasadnione przypuszczenie, że doszło do działań sprawcy z użyciem przemocy (w rozumieniu wyżej podanym) wobec członków rodziny stwarzających obiektywny stan zagrożenia dla życia lub zdrowia ludzkiego.

Modernizacja struktury dowodowej przesłanki instytucji policyjnego zatrzymania porządkowego sprawcy przemocy w rodzinie poprzez wskazanie skonkretyzowanych okoliczności faktycznych uzasadniających zastosowanie zatrzymania było konieczne na pewno z teoretycznego punktu widzenia, a już wkrótce praktyka jego stosowania pozwoli przekonać się, czy jej kształt przyczyni się do zwiększenia poziomu prawidłowości dokonywanych czynności w ich szczególnym aspekcie, jakim jest merytoryczna zasadność czynności procesowej z jednej strony a zwiększenie poziomu ochrony ofiar sprawców przemocy z drugiej.

Bibliografia

- Bosek Leszek, *Opinia na temat legislacyjnej spójności oraz zgodności zgodności z Konstytucją RP projektu ustawy o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw* (druk 2776).
- Buczma Sławomir, Piotr Gensikowski, Rafał Kierzyńska, Wiesław Kozieliwicz, Grzegorz Krysztofiuk, Maciej Nawacki, Hubert Skwarczyński, Konrad Wytrykowski, *Kodeks postępowania karnego*, t. I–II, *Komentarz*. Warszawa: C H. Beck, 2020.
- Chorążewicz Dorota, Tomasz Snarski, „Brak odmienności płci a wspólne życie. Głosa do uchwały SN z dnia 25 lutego 2016 r., I KZP 20/15”, *Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa*, nr 3 (2016): 82-92.
- Cora Łukasz, „O pojęciu pozaprosesowego zatrzymania osoby” *Państwo i Prawo*, nr 3 (2008): 72-82.

- Czebotar Łukasz, Adam Łyżwa, Aneta Michalek, Anna Świerczewska-Gąsiorowska, Mirosław Tokarski, *Ustawa o Policji. Komentarz*. Warszawa: Wolters Kluwer 2015.
- Daniluk Paweł, „*Glosa do uchwały SN z dnia 25 lutego 2016 r., I KZP 20/15*” *Palestra*, nr 1-2 (2017): 156-161.
- Dudka Katarzyna, Paluszkiewicz Hanna, *Postępowanie karne*. Warszawa: Wolters Kluwer, 2021.
- Grzegorzczuk Tomasz, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*. Kraków: Zakamycze, 2003.
- Grzegorzczuk Tomasz, Tylman Janusz, *Polskie postępowanie karne*. Warszawa: LexisNexis Polska, 2014.
- Hofmański Piotr, Ewa Sadzik, Kazimierz Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 1-296*, t. I. Legalis.
- Janicz Małgorzata, Cezary Kulesza, Jarosław Matras, Hanna Paluszkiewicz, Barbara Skowron, Katarzyna Dudka, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 244*, wyd. 2. Warszawa: Wolters Kluwer, 2020, Lex.
- Kędziński Jacek, „*Glosa do uchwały SN z dnia 25 lutego 2016 r., I KZP 20/15*” *Palestra*, nr 1-2 (2017): 162-169.
- Koper Radosław, Kazimierz Marszał, Jarosław Zagrodnik, Kazimierz Zgryzek, *Proces karny*. Warszawa: Wolters Kluwer, 2019.
- Kotowski Wojciech, *Ustawa o Policji. Komentarz*, wyd. 4, Lex/el. 2021.
- Kruszyński Piotr, Katarzyna Właźlak, „*Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie na tle porównawczym*” *Prokuratura i Prawo*, nr 5 (2017): 37-55.
- Marek Andrzej, *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 5. Warszawa: C. H. Beck 2010.
- Nowak Julia, „*Karne prawo – zakres pojęcia »osoba pozostająca we wspólnym pożyciu« zawartego w art. 115 § 11 kodeksu karnego. Glosa do uchwały SN z dnia 25 lutego 2016 r., I KZP 20/15*” *OSP*, nr 4 (2017): 3-14.
- Pikulski Stanisław, Krystyna Szczechowicz, *Zatrzymanie i tymczasowe aresztowanie w świetle praw i wolności obywatelskich*. Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, 2004.
- Popiel Mateusz, Tokarska Magdalena, „*Glosa do uchwały SN z dnia 25 lutego 2016 r., I KZP 20/15*” *Palestra*, nr 1-2 (2017): 170-173.
- Skowron Andrzej, „*Pojęcie »wspólnego pożycia« w rozumieniu art. 115 § 11 k.k. Glosa do uchwały SN z dnia 25 lutego 2016 r., I KZP 20/15*”, LEX/el. 2016.
- Spurek Sylwia, *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Komentarz*, wyd. 4. Warszawa: Wolters Kluwer, 2019.
- Stefański Ryszard A., „*Środek zapobiegawczy nakazu opuszczenia lokalu mieszkalnego wspólnie z pokrzywdzonym*” *WPP*, nr 3 (2010): 77-89
- Stefański Ryszard A., „*Zatrzymanie sprawcy przemocy w rodzinie*” *WPP*, nr 4 (2010): 50-60.

- Stefański Ryszard A., Środek karny nakazu opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, *Prokuratura i Prawo*, nr 2 (2011): 5-21.
- Stefański Ryszard, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego*, t. II, *Komentarz do art. 167-296*. Warszawa: Wolters Kluwer, 2019.
- Witkowska Krystyna, „Gwarancje zatrzymanego” *Prokuratura i Prawo*, nr 9 (2011): 80-99.
- Woźniewski Krzysztof, *Prawo karne procesowe. Zarys instytucji*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2005.
- Zych Tytmoteusz, „Karne prawo – zakres pojęcia »osoba pozostająca we wspólnym pożyciu« zawartego w art. 115 § 11 k.k. Głosa do uchwały SN z dnia 25 lutego 2016 r., I KZP 20/15” *OSP*, nr 12 (2017): 172-181.